
Uz temu:

Postmoderna i religija

Prvi broj časopisa za filozofiju i društveno-humanistička istraživanja *Eidos* posvećen je temi koja propituje dva dijametralno suprotna svjetonazora: onaj koji daje prednost jednakosti različitih stavova i onaj koji svoje ideje zasni-va na vjerovanju u jednu i univerzalnu poruku. Razmatranje ovog problema nalazi svoju motivaciju u dvije ključne teme savremenog doba: zajednica i identitet. Zbog snažnog prodora koncepata etničkih i nacionalnih grupiranja, zajednica, pripadnost i konstrukcija identiteta postaju sve više bitna i neizbježna obilježja života savremenog čovjeka. Migracije, etnički sukobi, kao i jačanje desnih opcija u politici Zapadne Evrope proizvode osjećaje nesigurnosti i neizvjesnosti što promovira značaj zajednici i identitetu. S tim u vezi postmoderna bi se, kao misaoni nazor koji privilegira mnoštvenost, fragmentiranost, decentriranost i nesvedivost, mogla shvatiti kao svjetonazor po kojem sve zajednice koegzistiraju jedna pored druge bez nastojanja za pronalaskom zajedničkih vrijednosti koje nadmašuju sve razlike i moduse. Nasuprot postmoderni, religija je pojam koji predstavlja nastojanje za etabliranjem jedinstvene i univerzalne poruke. Međutim u ovom savremenom nastojanju da se identiteti osnaže religija igra ključnu ulogu, što svakako može imati pozitivnu, ali i negativnu konotaciju, ovisno od modusa prenošenja religijske ideje. Ako religije insistiraju na univerzalno prihvatljivim etičkim načelima one mogu doprinijeti boljem međusobnom razumijevanju i dostojanstvenijem životu, ali ako suprotno navedenom (čemu, nažalost, nerijetko svjedočimo) religijski autoriteti potiču klaustrofobičnu svijest utopljenu u nacionalne mitove, onda je iza krinke „svetog“ na djelu manipulativna strategija koja razara tkivo određene zajednice. Ovo je samo jedno

od polaznih pitanja koje su autori u ovom prvom broju časopisa za filozofiju i društveno-humanistička istraživanja *Eidos* pokušali da promisle.

Ono što karakterizira većinu radova jeste njihova namjera da se otrgnu od otrcane kritike religije kroz postmodernu perspektivu i pokušaj da se religija analizira kao diskurs koji prožima svaki aspekt života. U tekstu Arasa Borića vidimo nastojanje da se religija promisli kroz dekonstruktivističku koncepciju po kojoj se Bog određuje isključivo negativnom telogijom. U dekonstruktivističkoj perspektivi, kao jednom od vidova postmodernog diskursa, konačno značenje/odluka se stalno odlaze, što je u skladu sa idejom o neodredivosti i neizrecivosti božanske egzistencije. Željko Škuljević u svom radu pisanom na tragu postfenomenološke filozofije pokušava da ukaže na važnost pojma *vjernosti* kao karike koja povezuje antinomične vjernike i nevjernike u zajednički prostor. Spahija Kozlič tumači religiju kroz interpretaciju italijanskog mislioca Giannija Vattima, koji ukazuje da je budućnost religije u ljudskim i ovozemaljskim interpretacijama ili „malim pričama“, a da je njena univerzalnost i istina zapravo sekundarna. Ugo Vlaisavljević analizira odnos etničkog i religijskog kroz perspektivu teoretičara nacionalizma Anthonyja Douglasa Smitha, dok nam Nebojša Vasić daje jednu dalekoistočnu verziju postmodernizma u obliku budističkog agnosticizma koji se, često i neopravdano, etiketira kao defetizam ili svojevrsan oblik nihilizma, a zaboravlja suština orijentalne filozofije „skrivena“ u etičkim postulatima od kojih ovisi opstanak čovječanstva kao i dignitet ljudske egzistencije. Lino Veljak predstavlja postmodernu kroz prizmu knjige

Fahrudina Novalića *Islamski svijet i modernost*, a Bernard Harbaš propituje postmodernu kroz hegelijanski pojam *Aufhebung*.

Autori u ovom broju su nastojali da postmodernu vide ne samo kao teorijski projekt već kao aktualni svijet koji živimo. Nastojanje autora da se bave odnosom postmoderne i religije nije rezultiralo samo sučeljavanjem ova dva pojma niti namjerom da se svijet konstituirana metafizičkoj prisutnosti jednog (postmoderne ili religije) nauštrb drugog, što bi nas vratilo u svijet klasične manihejske isključivosti. Namjera autora nije „konačni“ raskid sa „velikim pričama“ već otkrivanje kolopleta perspektivâ poput jezika, tijela, budističkog agnosticizma i kontinentalne hermeneutike što ukazuje da su „male“ i „pojedinačne“ priče, one koje tretiraju svakidašnje probleme, zapravo najbliže suštini života i svijeta kojeg živimo. Naposljetku, pos-

tmodernizam kao pokušaj da se uruši i obesmisli ne samo religijska nego i sva dosadašnja metafizička tradicija „pati“ od istog sindroma megalomanije koji postmodernisti pripisuju filozofskim i teološkim „meganarativima“. Čini se neupitnom neuvjerljivost nametanja i propagiranja jedne „univerzalne istine“ koja potire i negira sve druge „univerzalne istine“. U navedenom se vidi nesavladivi logički prijevor izražen u, istina nedovoljno eksplicitnom, ali suštinski svojstvenom postmodernističkom promišljanju, da se paradoksalno negirajući smisao univerzalija nastoji na način jedne „univerzalije“ ukidati sve druge „univerzalije“. Autori radova su jedinstveni u promicanju dijaloga između kultura, religija, svjetonazora te svih oblika teizama i ateizama, kao uslov bez kojeg se ne mogu otkloniti apokaliptični oblaci isključivosti koji su se opasno nadvili nad našom civilizacijom.

Nebojša Vasić

Bernard Harbaš